

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Дякур Марія Дмитрівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права*

*Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Після введення у дію особливого правового режиму воєнного стану більшість змін, які були внесені до законодавства мали на меті забезпечення можливості державних інституцій виконувати свої безпосередні функції. Одночасно із цим, вирішення одного проблемного питання часто зумовлювало формування нової прогалини. Прикладом є наведені зміни до кримінального законодавства, які призвели до часто не до кінця обґрунтованого звільнення від покарання на підставах, визначених у ст. 81-1 КК України. Ці детермінанти також пов'язані із соціально-економічними. Одночасно із цим, до наведеного також можна додати ще низку важливих причин, факторів та чинників, які мають побічний вплив на кількісний показник кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері медичної діяльності.

Так, наприклад, *початок повномасштабної агресії російської федерації проти України зумовив потребу у переведенні низки здобувачів вищої освіти на дистанційну (віддалену) форму навчання.* Особливо це стосувалось здобувачів закладів вищої освіти, які надавали свої освітні послуги у зонах активних бойових дій (Донецька область, Луганська область, Харківська область, Запорізька область, Херсонська область). Необхідно відзначити, що всі перелічені області мали свої заклади вищої освіти, які готують майбутніх медичних та фармацевтичних працівників. Переведення на дистанційну/змішану форму навчання (навіть на незначний період часу) відповідним чином унеможливує забезпечення належних практичних занять, що знижує якість підготовки фахівців у галузі медицини. Це стосується і втрати закладами вищої освіти матеріально-технічного забезпечення, що також негативним чином впливає на освітню діяльність через брак спеціалізованих аудиторій, відсутність доступу до навчальних медичних інструментів, можливості відвідування моргів лікувально-профілактичних установ тощо. Відповідно, у першу чергу, *військово-*

політичні фактори та чинники вплинули на якість підготовки майбутніх медичних працівників.

Окремо необхідно також звернути увагу на те, що поступово спрощується механізм мобілізації медичних працівників в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану. Так, у постанові Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76 «Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час» вказано, що медичні працівники закладів охорони здоров'я державної та комунальної форм власності, закладів громадського здоров'я, установ, що провадять діяльність із судово-медичної та судово-психіатричної експертизи, центрів крові, для яких робота у відповідних закладах є основним місцем роботи [1].

У 2025 році Міністерство оборони направило до Міністерства охорони здоров'я запит щодо бронювання медичних працівників. Цей запит викликав широкий резонанс у медіа, у зв'язку із чим Міністерство оборони 30 квітня 2025 року на офіційному сайті надало роз'яснення. В останньому було вказано, що запит Міністерства оборони до Міністерства охорони здоров'я стосується не всіх медиків, а лише обмеженої кількості фахівців, які пройшли підготовку за військово-обліковими спеціальностями та наразі є критично необхідними для доукомплектування підрозділів Медичних сил Збройних сил України – зокрема Сухопутних військ. Ідеться про посади: санітарних інструкторів (медичних сестер і братів); фельдшерів; військовозобов'язаних осіб офіцерського складу з підготовкою за фахом «лікувальна справа (сімейний лікар)», та деяких інших спеціальностей, яких планується залучити на військову службу за контрактом строком на 1 рік. Причина такого запиту – системна нестача медичних кадрів у медичних підрозділах. Після набрання чинності постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2025 року №36, яка передбачає 100% бронювання медиків, виникла загроза забезпеченню медичною підтримкою військовослужбовців через нестачу кваліфікованого медичного персоналу. Рішення про розбронювання стосуватиметься лише дефіцитних спеціальностей і лише тих фахівців, яких МОЗ визначить спільно з обласними департаментами охорони здоров'я. Ці працівники, згідно з чинним законодавством, зможуть підписати строковий контракт і обійняти посади у військових частинах, які сьогодні потребують підсилення [2].

Одночасно із цим у липні 2025 року до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» було внесено зміни, а саме ч. 3 ст. 11 було доповнено новим абзацом, в якому вказано, що заклади вищої освіти всіх форм власності та підпорядкування, що провадять

освітню діяльність за медичними та фармацевтичними спеціальностями згідно з отриманою ліцензією на відповідну діяльність, зобов'язані забезпечити проходження військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу громадянами України, які здобувають вищу освіту за медичними та фармацевтичними спеціальностями, придатні до військової служби за станом здоров'я та пройшли професійно-психологічний відбір [3]. Із 01 січня 2026 року ці зміни набули чинності.

Відповідно дисбаланс у сфері кадрового забезпечення сфери медичного обслуговування в умовах дії особливого правового режиму воєнного стану зумовлює зростання випадків лікарських помилок, недбалого ставлення до виконання своїх обов'язків та незаконної лікувальної діяльності.

У контексті досліджуваної групи детермінант необхідно також звернути увагу на *медичний колабораціонізм*. Криміналізація у 2022 році такого діяння як колабораційна діяльність надала можливість унеможливити уникнення кримінальної відповідальності низкою громадян України, які добровільно перейшли на бік держави-агресора. Що стосується медичних працівників, необхідно відзначити, що останні відповідно до ст. 111-1 КК України можуть бути притягнені до відповідальності у випадку добровільного зайняття посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, здійснення пропаганди у закладах освіти з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти (якщо мова йде про медичних працівників, які займаються викладацькою діяльністю), добровільного зайняття посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора. На сьогоднішній день в Україні ухвалено низку вироків у таких кримінальних провадженнях.

Відповідно, наведене свідчить про те, що незадовільні військово-політичні фактори зумовили появу нової форми кримінально протиправної діяльності, до якої можуть бути залучені медичні працівники – медичний колабораціонізм. Необхідно відзначити, що особи, які добровільно залишились на тимчасово окупованій території

та продовжують виконувати свої професійні обов'язки можуть взаємодіяти із медичними працівниками, які працюють на підконтрольній Україні території, що може мати потенційно небезпечні наслідки (перехід на біг ворога, обмін знаннями, спроби ввезти на територію України небезпечні медичні препарати, підбурювання до вчинення кримінальних правопорушень або до співучасті у них тощо).

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2023 р. № 76 «Деякі питання реалізації положень Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо бронювання військовозобов'язаних на період мобілізації та на воєнний час». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2023-%D0%BF#n14>

2. Міністерство оборони України: Запит щодо розбронювання медиків не є масовим і стосується лише точкового доукомплектування медичних підрозділів ЗСУ. URL: <https://mod.gov.ua/news/zapit-shhodo-rozbronyuvannya-medikiv-ne-ye-masovim-i-stosuyetsya-lishe-tochkovogo-doukomplektuvannya-medichnih-pidrozdiliv-zsu>

3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>